

LBRIS

We know
books

PREOT
ȘTEFAN-GABRIEL CARAȘ

**ASPECTE MISIONARE
ALE PELERINAJULUI
ÎN CREȘTINISM**

*Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Ediție
REÎNTREGIREA
Alba Iulia, 2023

CUPRINS

PREFAȚĂ	5
INTRODUCERE	11
1. Argumentarea temei.....	11
2. Scopul lucrării.....	13
3. Baza documentară.....	15
4. Stadiul cercetării.....	16
5. Metodologia de cercetare.....	19
6. Limitele cercetării și cadrul general al lucrării	20
<u>CAPITOLUL 1:</u>	
NECESITATEA, CAUZELE ȘI ROADELE PELERINAJULUI	
CREȘTIN. ASPECTE MISIONARE ALE FENOMENULUI	
LA EVREI ȘI ÎN PRIMELE PATRU SECOLE CREȘTINE	23
1.1. Introducere.....	23
1.2. Necesitatea pelerinajului.....	26
1.3. Cauzele pelerinajului.....	36
1.4. Roadele pelerinajului.....	47
1.5. Pelerinajul la evrei.....	49
1.5.1. <i>Sărbătoarea Paștelui</i>	53
1.5.2. <i>Sărbătoarea Săptămânilor sau Cincizecimea</i>	63
1.5.3. <i>Sărbătoarea Corturilor</i>	69
1.5.4. <i>Iisus Hristos, pelerin la Templul din Ierusalim</i>	72
1.5.5. <i>Cele trei sărbători după dărâmarea</i> <i>Templului din Ierusalim</i>	74
1.6. Pelerinajul creștin înainte și după Edictul de la Milano (anul 313 d.Hr.)	76
1.7. Pelerinajul Împărătesei Elena și rolul misionar al acestui pelerinaj.....	81

1.8. Alți pelerini și alte locuri de pelerinaj în primele patru secole	85
1.9. Concluzii.....	93

CAPITOLUL 2:**PELERINAJUL LA SFINTE MOAȘTE, ICOANE,
DUHOVNICI NECANONIZAȚI****ȘI LA SFÂNTUL MORMÂNT** 95

2.1. Introducere.....	95
-----------------------	----

2.2. Pelerinajul la sfintele moaște - misiune și contramisiune	96
---	----

2.2.1. Câteva argumente pentru cinstirea sfintelor moaște	97
--	----

2.2.2. Câteva elemente contramisionare privind cinstirea sfintelor moaște	101
--	-----

2.2.3. Particularități misionare ale pelerinajelor la sfintele moaște.....	104
---	-----

2.2.4. Pelerinajul la moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva de la Iași	111
--	-----

2.2.5. Pelerinajul la moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou de la București	116
---	-----

2.3. Pelerinajul la sfintele icoane	120
---	-----

2.3.1. Argumente pentru cinstirea sfintelor icoane	120
---	-----

2.3.2. Pelerinajul de la Nicula. Alte pelerinaje închinare Fecioarei Maria	124
---	-----

2.3.3. Pelerinajul la icoanele nefăcute de mână omenească.....	136
---	-----

2.4. Pelerinajul la Sfântul Mormânt	142
---	-----

2.5. Pelerinajul de la mormântul Părintelui Arsenie Boca și cel de la alți duhovnici necanonizați. Autoritatea ascetică și autoritatea ierarhică	149
--	-----

2.6. Pelerinajul la Sfântul Munte Athos.....	159
--	-----

2.7. Pelerinajul de la Maglavit	167
---------------------------------------	-----

2.8. Concluzii.....	175
---------------------	-----

CAPITOLUL 3:

ASPECTE MISIONARE PRIVIND PELERINAJUL ÎN BISERICA ROMANO-CATOLICĂ. DIFERENȚE ȘI

ASEMĂNĂRI INTERCONFESIONALE 177

3.1. Introducere..... 177

3.2. Pelerinajul de la Fátima 178

3.2.1. *Vizionarii Jacinta, Francisco și Lucia.*

Arătărilor miraculoase de la Fátima 178

3.2.2. *Fátima și căderea Comunismului 186*

3.2.3. *Pelerinajul de la Fátima și pacea lumii 193*

3.2.4. *Euharistia și minunile de la Fátima*

întăresc misiunea Bisericii 199

3.2.5. *Fecioara Maria își întărește rolul*

de mijlocitoare între Dumnezeu și om 202

3.2.6. *Fecioara Maria, pelerina de la Fátima,*

misionară în întreaga lume 203

3.2.7. *Pelerinajul de la Fátima și știința 209*

3.3. Pelerinajul de la Lourdes..... 212

3.3.1. *Bernadette Soubirous, aparițiile de la*

grota Massabielle și consecințele acestora..... 212

3.3.2. *Încercări de anulare a credinței oamenilor*

în fenomenul de la Lourdes 229

3.3.3. *Știința și minunile de la Lourdes 232*

3.3.4. *Impactul pelerinajului de la Lourdes*

în viața celor de altă confesiune sau

religie și în viața ateilor..... 239

3.4. Pelerinajul de la Medjugorje 246

3.4.1. *Cei șase vizionari de la Medjugorje*

și întâlnirile lor cu Fecioara Maria 246

3.4.2. *Câteva elemente care pun la îndoială*

autenticitatea fenomenului de la Medjugorje ... 250

3.4.3. *Ecumenismul și unitatea de credință..... 260*

3.4.4. *Minunile autentice și falsele minuni 263*

3.4.5. *Medjugorje, Papii și Raportul Ruini 265*

3.4.6. Misiune prin educație religioasă și convertire prin fenomenul Medjugorje	269
3.5. Pelerinajul de la Taizé	277
3.5.1. Punctele forte ale pelerinajului de la Taizé și caracteristicile lui	277
3.6. Câteva asemănări și deosebiri între pelerinajele ortodoxe și cele catolice	289
3.7. Concluzii.....	297

CAPITOLUL 4:

PELERINAJUL PRIN LITURGHIE, CEL FIINȚIAL, CEL DIN VREME DE EPIDEMIE ȘI DENATURAREA ACESTUIA. RAPORTUL DINTRE PELERINAJUL CREȘTIN ȘI CEL NECREȘTIN.....

4.1. Introducere.....	299
4.2. Pelerinajul prin Liturghie.....	301
4.3. Pelerinajul ființial	312
4.4. Pelerinajul în vreme de pandemie sau epidemie ...	316
4.4.1. Restricționarea și interzicerea pelerinajelor în timpul pandemiei de COVID-19 din România anilor 2020-2021.....	316
4.4.2. Poziția Bisericii Ortodoxe Române în timpul epidemiilor din trecut și astăzi.....	320
4.4.3. Pelerinii secolului al XXI-lea și pelerinii secolului al III-lea, în vreme de epidemie	325
4.5. Denaturarea pelerinajului astăzi.....	327
4.6. Pelerinajul și turismul religios.....	344
4.7. Factori care au contribuit la dezvoltarea sau la diminuarea pelerinajului	349
4.8. Pelerinajul creștin în raport cu cel necreștin	351
4.9. Concluzii.....	365

CONCLUZII FINALE	367
-------------------------------	------------

BIBLIOGRAFIE.....	375
--------------------------	------------

CAPITOLUL 1

**NECESITATEA, CAUZELE ȘI ROADELE
PELERINAJULUI CREȘTIN.
ASPECTE MISIONARE ALE
FENOMENULUI LA EVREI ȘI
ÎN PRIMELE PATRU SECOLE CREȘTINE**

1.1. INTRODUCERE

Pelerinajul în creștinism a prins avânt în secolul al IV-lea, după Edictul de la Milan (313 d. Hr.), până la această dată fiind rar întâlnit, sporadic, nefiind un fenomen. Totuși, până în anul 313 a existat pelerinaj, iar acesta a dus la dezvoltarea cultului sfinților și al moaștelor, aspect important în cultul creștin și în istoria bisericească universală.

Pelerinajul în sine este o manifestare în exterior a credinței interioare, iar cu cât această credință interioară este mai puternică, cu atât se manifestă în exterior mai pregnant. Putem da ca exemplu câteva personaje importante care și-au manifestat credința prin pelerinaj la Locurile Sfinte și nu numai, un loc de cinste în rândul acestora avându-l Sfânta Împărăteasă Elena, mama Împăratului Constantin cel Mare.

Chiar dacă fenomenul pelerinajului în sine începe odată cu pelerinajul Împărătesei Elena, am considerat că

și monahismul primelor veacuri a fost un factor important în dezvoltarea pelerinajului în rândul creștinilor, modelele mistice fiind căutate și atunci, ca și astăzi, de către oamenii căutători de sfințenie.

Observăm că pelerinajul la evrei a fost obligatoriu, însă în creștinism acesta este opțional. Oricum ar fi, foarte mulți credincioși se folosesc de pelerinaj ca de un instrument, considerând că prin apropierea de moaște, de icoanele făcătoare de minuni, de marii duhovnici sau pur și simplu prin faptul că parcurg un drum sacru își găsesc rezolvare la problemele lor, devin mai buni, primesc ajutorul Lui Dumnezeu. Pelerinajul este un pas făcut de credincios pentru sporirea vieții spirituale, cu atât mai mult dacă pelerinajul are ca și finalitate un ajutor concret primit de la Dumnezeu¹.

Pe lângă această lume, cu aspectele sale bune și mai puțin bune, omul are nevoie și de o lume transcendentală, o lume spirituală, iar această lume o găsim în biserică la modul general, adică în locurile unde Dumnezeu este căutat, lăudat, cercetat și invocat. În aceste locuri, Dumnezeu se manifestă mai pregnant, este mai vizibil, își face simțită prezența mai concret. Aceste locuri impregnate de sacru și de har sunt bisericile, mănăstirile, locurile unde trăiesc oameni cu viață înaltă din punct de vedere spiritual, locurile unde găsim icoane făcătoare de minuni sau moaște ale sfinților, dar și locurile mai puțin cunoscute unde, uneori, un preot bun își îndeplinește bine misiunea. Spre aceste locuri omul este obligat să se îndrepte, am putea spune.

Chiar dacă în cultul creștin nimeni nu este obligat să meargă în pelerinaj, neexistând vreo poruncă în acest sens, totuși, omul trebuie să ajungă în aceste locuri sacre, aceste

¹ † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei. Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Iași, Edit. Trinitas, 2007, p. 143-144.

spații având capacitatea de a alimenta sufletul nostru cu putere divină. Omul, pentru a fi fericit, împlinit în întreaga sa ființă, are nevoie de această lume spiritualizată pentru că lumea aceasta strict materială nu ne poate mulțumi duhovnicește. Dumnezeu poruncește în Decalog să ne dedicăm din timp și sufletului, adică în zadar muncim pentru trup, dacă sufletul este neglijat, iar acest adevăr îl cunoșteau foarte bine atât iudeii, cât și musulmanii, pelerinajul fiind o obligație pentru ei în trecut. Chiar și astăzi, musulmanii merg în pelerinaj spre Mecca, numărul acestora fiind în jurul a două, trei milioane de pelerini anual². Dacă musulmanii merg în număr atât de mare la Mecca, unde nu există nici moaște, nici icoane făcătoare de minuni, nici nu s-a dus vestea că se întâmplă miracole acolo și totuși merg, considerând că este o obligație sacră pentru ei, cu atât mai mult noi, creștinii, suntem obligați din punct de vedere moral să părăsim lumea profană din când în când și să ne îndreptăm pașii spre acel spațiu sacru pe care nu îl găsim doar într-un loc, așa cum cred musulmanii, ci îl putem afla în nenumărate locuri sfinte în care Dumnezeu și-a arătat puterea. Putem afirma astfel că „pelerinajul rămâne o constantă a umanității și o șansă de îmbogățire spirituală, iar drumul către locașurile de închinare și întâlnirea cu oameni și locuri prin care este simțită lucrarea lui Dumnezeu în viața lumii sunt întotdeauna încununare de bucurie și binecuvântare”³.

Astfel, în acest capitol vom scoate în evidență și pelerinajul la evrei, pe lângă aspectele care subliniază necesitatea, cauzele și roadele pelerinajului creștin în general, având în vedere faptul că pelerinajul la evrei are câteva aspecte comune cu cel creștin, puncte comune care vor fi evidențiate.

² Malise RUTHVEN, *Islamul-Foarte scurtă introducere*, trad. Florin Sicoe, București, Edit. ALLFA, 2004, p. 170.

³ DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Călătorind cu Dumnezeu-înțelesul și folosul pelerinajului*, București, Edit. Basilica, 2008, p. 18.

1.2. NECESITATEA PELERINAJULUI

În această parte a lucrării noastre, vom scoate în evidență necesitatea pelerinajului din punct de vedere ontologic.

1. Comunismul, nevoia de pelerinaj în România și pietatea colectivă ca și dat. Astăzi, credincioșii au o mobilitate mult mai mare decât cei de dinainte de Revoluția din anul 1989 din România, iar acesta este și un motiv pentru care pelerinajele mari din țara noastră sunt în ascensiune. Anii comunismului nu au reușit să înăbușească sentimentul religios din sufletul credincioșilor care, văzându-se liberi, și-au manifestat credința în Dumnezeu și prin pelerinaje.

Mobil fiind, omul zilelor noastre dorește să călătorească și, în acest mod, caută răspuns la întrebările existențiale, iar aici nu vorbim doar de omul practicant, ci și de pelerinul secularizat, adică cei care „cred fără a aparține”⁴. Astfel, capătă sens omul ca ființă aflată într-un permanent pelerinaj interior ce pleacă de la observarea realităților, de la ascultarea celuilalt, de la admirarea frumuseților, spre luarea în considerație a Lui Dumnezeu Însuși⁵.

Acest om, după 45 de ani de comunism și 20 de ani de secularizare forțată, pe lângă faptul că și-a păstrat credința, a început să o manifeste în mod public, fără să se ascundă de nimeni, ceea ce probabil a făcut în anii comunismului. Astfel, omul fiind înzestrat cu libertate, este capabil să răspundă chemării adresate de Sf. Leon cel Mare (+ 461), care spune așa:

⁴ Mirel BĂNICĂ, *Nevoia de miracol: fenomenul pelerinajelor în România contemporană*, Iași, Edit. Polirom, 2014, p. 16.

⁵ Judit PELEA, *El Camino-Pelerinaj către suflet*, Edit. Aion, Oradea, 2011, p. 87.

„Trezește-te, omule, și recunoaște demnitatea naturii tale. Amintește-ți că ai fost creat după chipul lui Dumnezeu; că, dacă această asemănare a fost deformată prin Adam, ea a fost însă restaurată prin Hristos. Folosește-te în mod corespunzător de creaturile văzute, așa cum te folosești de pământ, de mare, de cer, de aer, de izvoare, de râuri. Câtă frumusețe și măreție găsești în acestea, îndreaptă-le spre lauda și preamărirea Creatorului. Dorim doar să vă îndemnăm să știți să vă folosiți, de orice creatură și de întreaga frumusețe a acestei lumi, cu înțelepciune și echilibru”⁶.

Toată opresiunea unui regim totalitar care nu a permis Bisericii să organizeze pelerinaje și prin care credincioșii nu erau încurajați deloc să devină pelerini, nu a reușit să înlăture credința din inima oamenilor. Această stare de restricționare a pelerinajelor este mărturisită de părintele Marcel Agrișan, slujitor la Biserica Tuturor Sfinților din Florești, care spunea așa: „dar să știți că preoții mai în vârstă cu care am mai vorbit mi-au povestit că primeau un fel de circulară de la autorități să nu încurajeze pelerinajul acesta, să împiedice oamenii să se strângă la Nicula. Dar niciodată vreun preot nu a ascultat de aceste indicații, ba chiar mergeau și ei cu pelerinii”⁷.

Cu alte cuvinte, pelerinajul este o necesitate ontologică pentru că omul nu este o ființă statică, dar în același timp nu este nici o ființă care să poată fi fericită trăind doar într-o dimensiune strict materialistă, ci tinde spre sfințenie, adică spre Dumnezeu.

⁶ Earle E. CAIRNS, *Creștinismul de-a lungul secolelor*, Oradea, Edit. Cartea Creștină, 2007, p. 44.

⁷ Daniela CÂRLEA ȘONTICĂ, *Pelerinajul la Nicula era o experiență a libertății*, disponibil la <https://jurnalul.antena3.ro/scinteia/special/pelerinajul-la-nicula-era-o-experienta-a-libertatii-517903.html> (accesat la 02.05.2020).

Am putea afirma că pietatea este un dat, în sensul de moștenire din partea familiei sau din partea societății în care ne-am născut, pentru că orice om trăiește în funcție de ce a primit de la înaintașii săi, zestrea de tradiții și obiceiuri. Cu alte cuvinte, omul este credincios și datorită tradiției, chiar dacă aceasta nu este asumată.

Astfel, creștinul este angrenat în spiritul pelerinajului, cu voie sau fără voie, exersând această metodă de apropiere de Dumnezeu nu „neapărat legat de formulele ecleziale de organizare a vieții religioase”⁸, ci chiar „paralel cu ceea ce înseamnă desfășurarea bisericească a vieții religioase”⁹. Cu alte cuvinte, pietatea care se poate manifesta și prin pelerinaj, nu este influențată doar de cultura teologică a creștinului, omul execută anumite ritualuri și ca o consecință a tradiției în care s-a născut. Acest adevăr este susținut de Ernest Bernea atunci când afirmă că „sunt o seamă de acte religioase, care privesc viața omului în deosebitele sale vârste și situații specifice, de la naștere până la moarte, și cele care apar în legătură cu casa și îndeletnicirile sale zilnice”¹⁰.

Acest dat își atinge scopul pentru că omul are conștiință, credinciosul știe că fără Dumnezeu nimic nu este statornic în viața noastră, iar conștiința care ne îndeamnă spre Dumnezeu confirmă acest adevăr. Astfel, ființial fiind atras de credință, omul caută sfințenia și prin persoane harismatice, cu viață curată, care să poată mijloci înaintea lui Dumnezeu pentru el. În acest sens, părintele Stăniloae spunea așa: „cu cât un călugăr din aceste mănăstiri este mai duhovnicesc, adică se roagă mai mult, cu atât el este mai căutat de popor. Un asemenea călugăr își satisface nu

⁸ DORU RADOSAV, *Sentimentul religios la români o perspectivă istorică* (sec. XVII-XX), col. Homo Religiosus, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1997, p. 195.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ ERNEST BERNEA, *Civilizația românească sătească*, București, 1944, p. 59.

numai propria nevoie de rugăciune, ci și setea spirituală a celor care îl caută”¹¹. Pelerinii caută modele ale biruinței, luptători în fața încercărilor, îi caută pe „monahii care întrupează neconținut pe Mântuitorul răstignit și înviat pentru lume și pentru mântuirea ei”¹², astfel putem afirma că misiunea Bisericii este slăbită consistent fără sprijinul persoanelor cu viață duhovnicească.

Așa cum am arătat, acest dat este potențat de sfințenia unor persoane, dar și de anumite momente limită din viața omului sau de anumite evenimente excepționale din viața bisericii, cum ar fi târnosiri de biserici, canonizări de sfinți, pelerinaje în situații de calamitate naturală sau de război. În afara acestor situații, trebuie să recunoaștem că ardoarea pelerinilor a scăzut, iar „tineretul merge la biserică numai de curiozitate sau când e vreo nuntă”¹³. Așa a fost acum două secole, așa este și acum. Oricum ar fi, faptul că omul este curios sau atras de sfințenie în general, demonstrează încă o dată că pietatea este însămânțată în sufletul omului. Iar dacă suntem cinstiți, trebuie să recunoaștem că majoritatea pelerinilor fac acest drum fiind influențați de tradiție, pentru că „certitudinea din altul naște certitudinea în noi”¹⁴. Adică, omul aude și vede că într-un anumit loc se adună multă lume, într-un anumit loc se întâmplă minuni și ia exemplul celorlalți. Însă, credința adevărată nu constă doar în această pietate ca și dat, ci constă în experimentarea Lui Dumnezeu, trăirea în Dumnezeu, care într-adevăr este un alt nivel de credință pe care îl putem găsi în sufletul

¹¹ Dumitru STĂNILOAE, *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, Sibiu, Edit. Deisis, 1995, p. 39.

¹² Mihai HIMCINSCHI, „Monahismul - o mărturie misionară prin sfințenia vieții”, în *Altarul Reîntregirii*, 2/2011, Alba Iulia, p. 266.

¹³ Simeon REL, *Viața religioasă și morală în sec. XVIII-XIX după scriitorii străini*, Cernăuți, 1935, p. 5.

¹⁴ Dumitru STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 14.

pelerinului autentic. Deci, „credința omului trebuie să fie o legătură directă, adică o îndrăzneală de a vorbi direct cu Dumnezeu prin Iisus Hristos”¹⁵.

Astfel, pietatea ca și dat are un rol în cadrul pelerinajelor, însă nu este suficientă, ci este nevoie de efortul personal ce duce omul spre sfințenie, sfințenie spre care ar trebui să tindem, îndemnați fiind în acest sens în Vechiul Testament prin cuvintele „fiți sfinți, căci Eu sunt sfânt” (Lev 19, 2). Astfel, termenul de pietate este diferit în creștinism față de învățătura vechi-testamentară care are alte înțelesuri. Expresia „מִיְהוּא אֵרִי” pune între pietate și frica de Dumnezeu semnul egalității, frica în sensul de atitudine curată față de Iahve¹⁶, însă în Noul Testament pietatea exagerată este chiar condamnată de Iisus Hristos.

2. Pelerinajul, mijloc de comunicare între oameni și cu Dumnezeu, prin mijlocirea sfinților. Omul nu este creat pentru a sta în izolare. Omul nu poate trăi singur, pur și simplu. Dumnezeu Însuși este Treime de Persoane, iar singurătatea acestuia L-ar transforma într-un Dumnezeu egoist, incapabil de iubire, chiar într-un tiran, ceea ce nu este posibil, deci Dumnezeu nu ar exista. La fel și omul, pentru a fi om trebuie să comunice, să cunoască ceea ce se întâmplă în jurul său și nu numai, trebuie să trăiască în comuniune cu semenii săi, ceea ce duce la apropierea oamenilor, atât de necesară în zilele noastre, aceasta fiind chiar obligatorie, căci „pe Dumnezeu Îl cunoaștem în semeni, iubindu-i și săvârșind față de ei fapte de iubire”¹⁷.

¹⁵ George REMETE, „Iisus Hristos, contemporanul necunoscut”, în *Studii Teologice*, 3-4/2004, București, Edit. IBMBOR, p. 36.

¹⁶ Vladimir PRELIPCEANU, „Idei despre pietate în Vechiul Testament”, în *Studii Teologice*, 1-2/1952, p. 16.

¹⁷ Dumitru STĂNILOAE, „Condițiile mântuirii”, în *Studii Teologice*, 5-6/1951, p. 249.

De asemenea, oamenii care merg în pelerinaje sunt mai calmi, mai prietenoși și mai toleranți față de cei care nu îl caută pe Dumnezeu. Un pelerin întâlnește în calea sa diverse persoane, de diferite vârste, naționalități sau credințe religioase, iar faptul că Dumnezeu este singurul care ne poate aduce într-un singur loc, împreună, indiferent cine și ce suntem, demonstrează că trăim pe acest pământ pentru a fi fericiți împreună și nu separat, iar diferențele confesionale sau etnia fiecăruia nu contează înaintea Lui Dumnezeu.

De asemenea, în cadrul pelerinajelor se accentuează solidaritatea oamenilor care se jertfesc separat, individual, dar și împreună, indiferent cine sunt și de unde sunt, în cadrul pelerinajului au același scop, apropierea de Dumnezeu. Este un aspect important pentru că, în general, oamenii și popoarele sunt categorisite în funcție de puterea materială sau militară pe care o au, însă în cadrul pelerinajului omul este mic, smerit, iar Dumnezeu este același pentru toată lumea.

De asemenea, în cadrul pelerinajului omul își dă seama că universul creat de Dumnezeu este în administrarea sa, iar noi suntem chemați să păstrăm integră și curată creația Sa, pentru a se putea bucura de ea și urmașii noștri¹⁸.

Este foarte important să știm că omul nu este creat pentru a trăi singur, iar acest adevăr este sădit în conștiința noastră. Chiar dacă astăzi omul trăiește individualismul ca și formă de existență, observăm că pelerinajul desființează acest concept de viață, pentru că acesta implică „comuniunea, trăirea în unire și iubire a celor ce cred în Dumnezeu și participă la realitatea divină prin împărțășirea din roadele jertfei și Învierii lui Hristos”¹⁹. Pelerinajul menține omul ca

¹⁸ Mirel BĂNICĂ, *op. cit.*, p. 23-24.

¹⁹ Vasile CITIRIGĂ, „Rădăcinile individualismului și implicațiile lui, din punct de vedere ortodox”, în *Ortodoxia*, 2/2009, București, p. 137.

și persoană, pentru că „fără Treime, omul nu se poate vedea decât ca individ. Incapabil să trăiască în comuniune, el a derapat și s-a cantonat în variantele strict umane ale acesteia, cum sunt societatea și colectivul”²⁰.

Pe lângă faptul că oamenii doresc nativ să se întâlnească unii cu alții și sunt atrași de mulțime, omul este atras de sursa mulțimii, adică de sfinții săi, de moaștele sfinților, de icoane făcătoare de minuni sau de duhovnici renumiți. Aceasta se întâmpla încă din primele veacuri, atunci când „mormintele sfinților deveneau adevărate locuri de pelerinaj, pentru toate categoriile de creștini. Mergând la ele, ei căutau ușurare de neazuri, tămăduire de boli și liniștire de valurile și furtunile vieții”²¹.

Pelerinajul de astăzi își are originea chiar în primele secole, când se săvârșea în primă fază la moaște, așa cum ne spune părintele Ene Braniște: „Dacă mormântul martirului sau locul păstrării moaștelor sale era cunoscut (...) un număr însemnat de credincioși veneau, începând cu secolul al III-lea, mai ales după încetarea persecuțiilor, pentru a se închina la mormântul sau la moaștele sfinților, pentru a înălța rugăciuni și a dobândi ajutor și tămăduire de boli prin puterea mijlocitoare a acestora”²².

Și astăzi credincioșii, în număr mare, caută sacrul în aceste persoane care și-au sfințit viața, astfel închinarea la moaște „reprezintă o manifestare a evlaviei omului credincios față de sfinți, în momente privilegiate în care întâlnirea sa cu acesta este binecuvântată”²³.

²⁰ *Ibidem*, p. 156.

²¹ Veniamin MICLE, „Cultul sfinților oglindit în predicile patristice”, în *Ortodoxia*, 1/1980, București, p. 109.

²² Ene BRANIȘTE, „Despre cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă”, în *Ortodoxia*, 1/1980, București, p. 48.

²³ Felicia DUMAS, „Despre pelerinaj, pelerini și întâlnirea omului cu sfinții în zi de sărbătoare”, în *Tabor*, 8/2010, Cluj-Napoca, p. 35.